

Prof.Dr. Halil İNALCIK

MÜHİMMELERE GÖRE İNEBAHTI DENİZ SAVAŞI

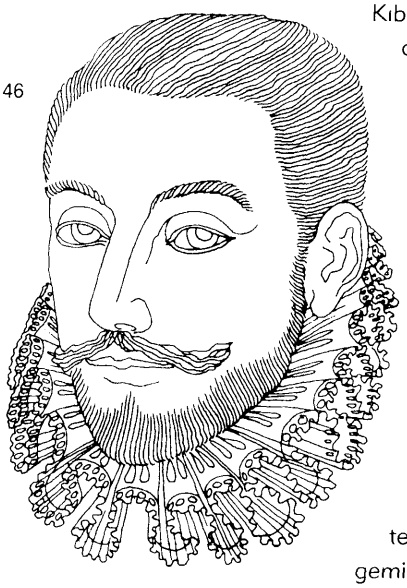
Osmanlı Belgelerinde İnebahtı (Lepanto)[1]

Aşağıda İnebahtı savaşına götüren Osmanlı politikası ve bozgunun Osmanlılar üzerindeki etkisi, Osmanlı arşiv belgelerine göre ele alınacaktır. 1571 Şubat'ında Osmanlı Divanı'na Bosna'daki Kilis ve Delvina beylerinden gelen casus raporlarına[2] göre Venedikliler'in Korfu yakınlarında deniz kuvvetlerini toplamakta olduğu ve İspanyol donanmasını beklediği haberi geldi. Aynı zamanda Mora sancak beyi de Girit'teki 30 gemilik Venedik donanmasının erzaksızlıktan sıkıntı çektiğini ve İstanbul'a Mısır ve Suriye'den erzak taşıyan Osmanlı gemilerini ele geçirmeyi planladığını bildirmekteydi.[3]

Haçlı ordusu hakkında gelen haberler İstanbul'da büyük bir telaş uyandırdı. Bu beklenmedik tehlikeyi karşılamak için Divan-ı Hümayun köklü önlemler almak gereğini duydu. Divan, özellikle Haçlı donanmasının Magosa kuşatmasına engel olmasından korkuyordu. Bu sebeple Osmanlılar, adanın tümünün fethini tamamlamak için, Kıbrıs'taki ordu kumandanına takviyeler göndermeye ve sonra Haçlı donanmalarının Magosa'da kuşatma altındaki kuvvetlere yardıma gelmelerini önlemek ve imha etmek için tüm Osmanlı deniz kuvvetlerini bir kumanda altında toplamaya karar verdi. Divanın Haçlı donanmasına saldırı kararı bundan sonraki olayların gidişini belirleyen önemli bir karar olmuştur. Bu hedef için aşağıdaki önlemler alınmıştır. Girit'te bulunan Venedik gemilerini gözetleyen Rodos beyine Şubat ayı ortalarında Kocaili sancak beyi Kaya Bey kumandasında İstanbul'dan 20 gemilik bir takviye gönderilmiştir. İskenderiye beyi Şuluk Mehmed, Rodos'ta toplanacak tüm deniz kuvvetlerinin kumandanı olarak atanmış ve ona Kıbrıs sularına girmek isteyen Venedik gemilerine saldırması emri verilmiştir.[4] Trablusşam'daki askerin Kıbrıs'a taşınması görevi de bu emre eklenmiştir.

1- Bu makale daha önce İngilizce olarak "Lepanto in the Ottoman Documents" başlığıyla Il Mediterraneo della seconda metà del 500 alla luce di Lepanto, Florensa: 1974, 185-192'de yayınlanmıştır. Bu makalede kullanılan belgeler şunlardır: Mühimme defteri (bu seri için bkz. Uriel Heyd, Ottoman Documents on Palestine, 1552-1615, Oxford, 1960, XV-XVI); Başbakanlık Osmanlı Arşivi No XVI; Lokman, Selimnâme, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan 1537; Ahmed Refik, "Kıbrıs Seferine ait Vesikalar"; "Tunus Seferine Ait Vesikalar", Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası, 5, (İstanbul :1927) 29-76. Safvet, "Sıngın Donanma", Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası, II, s 558; İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Kıbrıs Fethi İle Lepanto (İnebahtı Muharebesi ....)", Türkiyat Mecmuası, 3, (1935).
2- A. Refik, ibid., belge 9.
3- Ibid., belge 13.
4- Ibid.

İstanbul tersanelerinde yapım halinde bulunan gemilerin acele tamamlanması için emir verilmiştir. İnebahtı bozgunundan sonra, bozgunun başlıca sebeplerinden biri olarak, bu tersanedeki faaliyetin gecikmiş olması gösterilir. Osmanlı donanmasının genel kaptanı atanan Müezzinzade Ali Paşa 21 Mart'ta 30 parça kadırga ile İstanbul'dan denize açıldı ve Mart sonunda Kıbrıs'a erişti. Kendisine verilen emirde Ege Denizi'ndeki tüm donanma gemilerini toplayıp Kıbrıs'a hareket etmesi istenmiştir. Kaptan Paşa, Trablusşam'dan Kıbrıs'a 18 bin kadar asker ve cephane getirmiş ve Magosa kuşatmasına katılmıştır.

46

4 Mayıs 1571'de ikinci vezir Pertev Paşa, kalan gemilerle İstanbul'dan hareket etmek üzere tüm donanmanın kumandanı atandı. Bu gemilerin 124 parçadan ibaret olduğu kaydedilmiştir. Verilen emirde bütün deniz kuvvetlerini kumandası altında toplaması ve Haçlı donanmasını nerede bulursa saldırması bildiriliyordu. Yapılan teftişte görüldü ki, çekdiri tipindeki gemilerin yekünü 127'dir. Bu gemilerden 35'i üzerinde kürekçi olarak esirler bulunmaktaydı. Kalan gemilerdeki kürekçiler ise, Osmanlı vilayetlerinden toplanan kişilerden ibaretti. 20 gemi koruma ve taşıma hizmetini görmek üzere Kıbrıs'ta bırakılacaktı. Müezzinzade'ye verilen emirde Haçlı donanmasına saldırma kararı kesindi ve tüm Müslümanlar tarafından destekleniyordu.[5] Bunu bildiren belgeyi iyi okuduğumuz zaman: "Hristiyan'ların saldırı haberi alındığı zaman burada ulema ve bütün Müslüman halk İslamiyet'in ve devletin şerefini korumak, halifenin ülkesini himaye etmek için kafir donanmasını bulup derhal saldırmanın yerinde ve gerekli olduğu" ifade ediliyordu. Aynı belge Sultan ağzından şöyle bitmektedir:

"Müslümanlar bu dileği tahtımın ayaklarına sunduklarında bunu doğru ve itiraz götürmez buldum ve bu kararımdan dönmemek kararını aldım". Bu sözler, tüm Osmanlılar'ın olayın önemini tam anlamıyla idrak ettiklerini canlı bir şekilde göstermektedir. Kıbrıs savaşı böylece her iki tarafta bir din harbi anlayışıyla yeni bir aşamaya girmiştir. Açıkça görülüyor ki, Osmanlılar bu ölüm kalım mücadelesi için bütün kuvvet kaynaklarını seferber etme gayreti içindedirler.

Sultan, kara ordusunun başına üçüncü vezir Ahmed Paşa'yı atadı. Bu orduda kapıkulundan 1500 yeniçeri, 1500 sipahiyle beraber Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa kumandası altında tüm timarlı sipahi ordusu mevcuttu. Ahmed Paşa 29 Nisan'da İstanbul'dan ayrılarak kara kuvvetlerini toplamak üzere Üsküp'e gitti. 9 Mayıs'ta Müezzinzade, Pertev Paşa ile buluşmak üzere Kıbrıs'tan ayrıldı.[6]

Girit'teki Venedik donanmasının tayfa arasında çıkan bir salgın hastalık yüzünden kayıpları ve yerel Rum halkının Venedik kuvvetlerine katılmaktaki isteksizliği haberi İstanbul'a erişince, Divan deniz kuvvetleri başkumandanı Pertev Paşa'ya bir emir göndererek Girit'teki düşmana derhal saldırmasını, bölgedeki adalara ve kalelere akın yapmasını ve nihayet Korfu'da toplanmış olan Venedik gemilerine hücum etmesini istedi. Bu harekat başarı ile sonuçlandığı takdirde Pertev Paşa Venedik'e ait kıyılardaki kalelere saldıracak, bu arada Parga kalesini tahrip edecekti. Bu son girişimde Yanina ve Delvina sancak beylerinin kumandası altındaki kara kuvvetleri kendisiyle işbirliği yapacaklardı.[7]

Resim 46 Hetschip en de zee Duncan Haws s. 77

5- Uzunçarşılı., ibid., belge 25, Ocak sonunda 22 kadırga Magosa limanına gir
6- çarşılı, ibid., belge 31.
7- tik, belge 38.

Deniz harekatı hakkında Osmanlı tarihçileri Selânikî, Âli, Lokman ve Zeyrek[8] çok kısa bilgi vermektedirler. Zeyrek'e göre Osmanlı deniz kuvvetleri Girit'e, Cerigo (Çuha adası), Zante (Zaklise), Kefalonya ve Korfu'ya tahripkar akınlar yapmış, Arnavutluk'ta Sopot, Ülgün, Bar ve Budua kalelerini tahrip etmiştir. Cezayir beylerbeyi Uluç Ali 20 kadırgasıyla Girit yakınlarında donanma ile birleşmiştir. Lokman'ın Selimnâme adlı çağdaş eserinde (nefis minyatürlerle bezenmiş olan bu eser Topkapı sarayı kütüphanesinde Revan: 1537'dedir), Ahmed Paşa'nın Pertev Paşa'nın deniz kuvvetleriyle işbirliği halinde ne suretle İşkodra'ya geldiği ve Ülgün kalesini aldığı tasvir edilmiştir. Ülgün'ün Venedik'ten zaptı İstanbul'da büyük sevinçle kutlanmış ve .Ahmed Paşa Sultan tarafından ödüllendirilmiştir. Bununla beraber, şu ilginç noktayı da belirtelim ki, bu harekâta katılmak üzere donanmadan karaya çıkan askerlerden birçoğu donanmaya dönmeden kaçmışlardır. Böylece Selânikî'nin bildirdiğine göre birçok gemi askersiz kalmıştır.

Ahmed ve Pertev Paşalar Kotor üzerine yürümeye hazırlandıkları bir sırada, Haçlı donanmasının Adriyatik denizinde göründüğünü, fakat çekilme kararı aldığını öğrendiler. Bunun üzerine Divan, düşmanın hedefinin Adriyatik kıyılarına Osmanlı topraklarına saldırmak niyetinde olduğunu tahmin etti ve bunu önlemek için enerjik önlemler aldı. Temmuz ayında Avlona'da alınan haberlere göre Venedik donanması Messina'ya gitmiştir. Ağustos ayında Rumeli'deki sancak beylerine ve kadılara bir düşman saldırısına karşı hazır bulunmaları uyarısında bulunulmuştur. Köstendil beyi, Arnavutluk'ta Leş'ten Draç'a kadar olan sahilleri koruma görevine atanmıştır. Aynı zamanda Rumeli kadılarına donanma kumandanı tarafından kışlık karargahından isteyeceği erzak ve malzemeyi sağlamaları emri gönderilmiştir. Bu ayrıntılarla beraber aşağıdaki belge Eylül ayında Osmanlılar'ın durumunu göstermek bakımından ilginçtir. Bu belge şöyle başlar (bugünün Türkçesiyle):

"Donanma-yı hümayun kapudanı Ali Paşa'ya emir,

Bu tarafa gönderilen 9 Eylül 1571 tarihli mektubunuzda bildirmektesiniz ki Cezayir beylerbeyi ile Kotor limanında kışlamanız hakkındaki fermanım size İnebahtı'da varmıştır ve Messina'ya dil almak için gönderilen Cezayir kaptanlarından Ali size mektubunda Haçlı donanmasının Otranto limanına girdiğini bildirmiş ve bu donanmaya ait küçük bir gemiyi ele geçirmiştir. Alınan esirlerden edinilen bilgilere göre İspanya ve Venedik Girit'teki gemiler dahil olmak üzere tüm donanmalarını techiz etmişler ve donanmamıza yahut ülkemizin kıyılarında bir yere saldırmak üzere İspanya kralının kardeşi Don Juan kumandası altında Korfu'ya gelme kararı almışlardır. Şunu da ilave etmektesiniz ki, durum savaş meclisinde tartışı'acak ve din ü devletimize ait en iyi karar verilecektir. Yazınızda bildirdiğiniz her husus hakkında bilgi edindik. Bundan başka çavuşlarımdan Mustafa'nın Delvina beyi Bayezit'den naklen getirdiği habere göre Haçlı donanması Korfu'ya erişmiş bulunmaktadır. Pertev Paşa da bildirmek istediği hususları bana nakletti. Buna göre şimdi emrim şudur: düşman hakkında güvenilir haberleri aldıktan sonra Tanrı ve onun resulüne tam bir itimadla Haçlı donanmasına saldıracaksınız. Bu emrimi alır almaz Pertev Paşa'nın yanına gidecek ve onunla Cezayir beylerbeyi ile öteki beyler, zaimler ve donanma kaptanlarıyla bir harp meclisi kuracaksınız ve varılan en uygun karara göre tam bir birliktelikle hareket edeceksiniz. ... Daha önceki emrimde zikrettiğim üzere inşallah o sularda Donanma-yı hümayunumun kışlaması kararını verirseniz, Pertev Paşa'yla anlaştıktan sonra Kotor limanında yahut başka bir limanda kışlama hususunda karar verirsiniz. Alınacak önlemleri benim huzuruma arz ettikten sonra emr-i şahanem ne ise ona göre hareket edersiniz."

17 eylül tarihli Kaptan Paşa'ya bir emirden öğreniyoruz ki Osmanlı donanması Avlona'ya hareket ettiği zaman 5 düşman kadırgası Kotor Boğazı'na gelmiştir. Hersek beyi Kasım bunları geri püskürtmüş ve esir almıştır. Bu esirlerden öğrenildiğine göre 130 İspanyol ve 130 Venedik gemisinden oluşan Haçlı

8- Tarih-i Feth-i Kıbrıs, Yazma, Nationalbibliothek, Viyana.

donanması Nova (Castel Nuovo)'yu kuşatmak üzere hareket etmiştir. Bunun üzerine 25 Eylül tarihli bir emirle kaptan paşanın Cezayir beylerbeyisiyle beraber 230 gemiden oluşan Donanma-yı hümayun ile Kotor limanında kışlaması bildirilmiştir. Donanma ve Nova kalesi için 6 aylık erzak sağlanacaktır. Kara kuvvetlerinin kumandanı Ahmed Paşa'ya bir emir gönderilmiştir. Buna göre, Rumeli Beylerbeyi Hüseyin Paşa'nın kumandası altındaki sipahiler bir düşman saldırısı olabilecek noktaya süratle hareket edeceklerdir. Nova kalesini korumak için de Köstendil beyi gönderilmiştir. Hersek ve İşkodra sancak beyleri kumandanlarla haberleşerek ve onlarla işbirliği halinde harekete katılacaklardır. 27 Eylül'de çavuş Mustafa Delvina'dan Haçlı donanmasının Korfu'ya vardığını yazmıştır. Eylül'de Ohrida'da başkaldıran Arnavutları bastırmak üzere Ahmet Paşa Rumeli Beylerbeyi ile Arnavutluk'a gelmiş ve Preveza, Patras, Delvina, Avlona, ve Draç kalelerini timarlı sipahilerle takviye etmiştir. Ahmet Paşa Köstendil ve Vidin sancakbeylerini Arnavutluk kıyılarını koruma göreviyle görevlendirilmiş ve bu bölgede tehlike altındaki bütün noktaları teftiş etmiştir. Kendisi herhalde eski Sguras Arnavut ailesinden gelen Ozkuroğlu Mahmud 2000 gönüllü ile sahilleri gözetme hizmetinde bulunmayı önermiştir. Daha sonraları Ahmed Paşa askerin Arnavutluk'ta yağmurlar ve erzak darlığı yüzünden kötü bir durumda bulunduğunu Sultana bildirmiş ve mevsim dolayısıyla yerlerine dönmek gereği üzerinde durmuştur. Kıyıları koruma görevine atana beyler de erzak darlığından şikayet ederek kışın Arnavutluk'ta kalmanın imkânı olmadığını belirtmişlerdir.

10 Ekim tarihli bir emirde, yani İnebahtı savaşından üç gün sonra Divan-ı hümayun'dan gönderilen bir emirde Ahmet Paşa'ya haçlı donanmasının Korfu'da olduğu ve Osmanlı sipahilerinin memleketlerine dönmemesi bildirilmektedir (Sancakların timarlı sipahileri ilkbahardan sonbahara kadar hesaplanan sefer mevsiminde hizmetle yükümlü idiler). Aynı emirde gemilerdeki yorgun askerin karadaki kuvvetlerle yer değiştirmesi gerektiği belirtilmektedir. Ahmed Paşa'ya verilen emirde donanmanın acil ihtiyacı olan kuvvetleri sağlaması, kalelerdeki garnizonları gözden geçirmesi ve düşmanın saldıracağı noktaya emrindeki tüm kuvvetlerle gitmesi emredilmektedir.

Ekim ayı başlarında divana gelen haberlere göre Don Juan kumandası altındaki Haçlı ordusunda 130 kadırga, 70 firkata, 28 barça ve 6 mavna vardır. Divan-ı hümayun İnebahtı'daki bozgundan hala habersiz olarak 19 Ekim'de sefer mevsiminin bitmesi dolayısıyla kara askerine evlerine dönme müsaadesi göndermekte ve gelecek ilkbaharda yapılacak sefer için hazırlıklı bulunmaları emrini göndermiştir. Bütün bu bilgiler gösteriyor ki Divan bu tarihte bir düşman saldırısını beklememektedir. Bozgun haberi tam bir sürpriz olarak gelmiştir.

Osmanlı vakanüvisi Âlî şöyle yazmaktadır:

"Donanma uzun zaman denizde dolaştı. Düşman görünmedi. Osmanlılar Haçlı donanmasının karşı çıkma cesaretinden yoksun olduğu kanaatine vardılar. Kış yaklaşmıştı. Korsanlar ve kıyı sancaklarındaki beyler Divandan memleketlerine dönme izni istediler. Böylece ordu dağılmış oldu".

Düşmanın Osmanlı donanmasına saldırı yolunda olduğu öğrenildiği zaman Osmanlı kumandanları gemilerde tayfa için sahil kalelerindeki garnizonlardan, hatta yerli halktan acele asker toplamaya giriştiler.

İnebahtı (Lepanto) körfezinde İncirli liman savaşı üzerinde geniş ölçüde hiçbir Osmanlı raporu elimizde değildir. Bir fermanda zikri geçen Pertev Paşa'nın raporu şimdiye kadar Türk arşivlerinde bulunamamıştır. Kronikler, savaş hakkında ancak çok kısa bilgi vermektedirler. O zaman Edirne'de bulunan Sultan, olay hakkındaki haberleri 23 Ekim günü Uluç Ali Paşa'dan gelen bir özel ulaktan öğrendi. 28 Ekim tarihinde Pertev Paşa'ya gönderilen bir fermanda olay hakkında yalnız şunlar yazılmıştır: "Bir savaş kazanılır yahut kaybedilir. Bu yüce Tanrı'nın takdirine kalmıştır". Aslında Osmanlılar, 1 Ağustos 1571'de yani İnebahtı bozgunundan önce Magosa'nın fethi ve yazın

Arnavutluk'ta yapılan Ülgün ve Bar Venedik kalelerinin zaptı ile çok güven kazanmış, bu yüzden deniz bozgunu bir şok etkisi yapmıştı. Osmanlı tarihçisi Âlî'ye göre dünyanın yaratılışından ve Nuh'un ilk gemisini yapmasından beri tarih böyle bir felaketi kaydetmemiştir. Bozgunun sebeplerini tartışan Osmanlı kronikleri, baharda İstanbul'dan donanmanın her zamandan çok erken hareket etmesini, denizde uzun süren harekatın sonucu olarak tayfanın yorgun düşmesini, gemilerden timarlı sipahilerin firârını ve Osmanlılar'ın sefer mevsiminin bittiği bir anda Haçlı donanmasının beklenmeyen saldırısını, İstanbul'da hükümetin mutlaka Haçlı donanmasına karşı gitme emrini ve kaptan Paşa'nın bu emri yerine getirmekteki ısrarını, savaş için Uluç Ali Paşa'nın önerdiği taktiğin kâle alınmamasını, gemilerinden 40 yahut 50'sinin karaya çekilmesi ve askerden birçoğunun firarına rağmen kumandanın karşısında düşman saflarına karşı acele hücumunu, bozgunun sebepleri olarak ileri sürmüşlerdir. Fakat aynı zamanda, bütün kronikler bu sebepleri saydıktan sonra bunların Müslümanlara günahları için Allah'ın bir uyarısı olduğunu ilave ederler. Gelen ulakın haberlerinden sonraki gün, Divan-ı hümayunun toplantısında işleri düzeltme yolunda cesaret ve güven gösterileri olmuştur. Bu toplantılara ait Mühimme defteri toplantıdan sonra alınan birçok enerjik önlemleri içermektedir. Bu önlemlerden birisi, şimdi Kaptan Paşa atanan eski Cezayir beylerbeyi Uluç (Kılıç) Ali Paşa'ya donanmadan dağılmış bütün gemileri toplaması, Yunanistan ve Sakız kıyılarında gözetimde kalması emri; Rumeli Beylerbeyi Ahmed Paşa'ya kıyılardaki kalelere konmak üzere asker toplaması emri; düşman sahile çıktığı takdirde düşmanı püskürtmesi, Preveza bölgesini gözden geçirmesi ve sonra herhangi bir düşman çıkarmasına karşı topladığı bütün kuvvetlerle Mora'ya hareket etmesi emridir. Mora'daki kalelerden pekçok asker gemilere alınmış olduğundan Mora özellikle büyük tehlike altındaydı. Sultan savaştan önce orduyu bırakıp kaçmış olan askerleri şu sözlerle azarlamaktaydı:

"Böyle bir olay şimdiye kadar vuku bulmamıştır. Kışın gelmesine rağmen, düşman memleketimizi tahribe geldiği bir zamanda durumun elverişli olmadığını söylemek bir mazeret değildir. Bu gibi mazeretleri vermeniz din gayretinden ve cesaretten mahrum olduğunuzu gösterir".

24 Ekim tarihinde Akdeniz kıyılarındaki bütün kadılara emirler gönderilerek tehlikeli noktalarda gözcüler koymaları, yerli halkın erişilmesi güç tepelere sığınması, kalelerdeki garnizonların tamamlanması veya sayılarının artırılması emredilmiştir. Boğazlarda Rodos'ta ve Modon'da kale dizdarlarına silahlanmaları ve uyanık bulunmaları hususunda özel fermanlar gönderilmiştir. Bütün bunlar gösteriyor ki, hükümet sahillere, hatta İstanbul'a bir düşman saldırısı ihtimalini göz önünde tutmaktadır.

Özellikle, yeni fethedilmiş olan Kıbrıs'ın bir saldırıya uğramasından korkulmaktadır. O sırada 42 Venedik gemisinin Girit'e doğru harekete geçtiği haberleri gelmiştir. Kıbrıs'ın savunması için Karaman beylerbeyi ve İçel, Tarsus, Alaiye ve Teke sancakları Kıbrıs eyaletine bağlanmış ve bu sancakların askeri, kendi beyleri kumandası altında derhal adaya geçmeleri emr olunmuştur. Baf ve Girne'deki kaptanların gemileriyle Kıbrıs'a dönmeleri bildirilmiştir. 28 Ekim'de Edirne'den İstanbul'a dönmüş olan Sultan, Ülgün fatihi Ahmed Paşa'yı ve Kıbrıs fatihi Lala Mustafa Paşa'yı büyük bir merasimle huzuruna kabul etmiştir. Tarihçi Âlî'ye göre Sultan "Sıngın Donanma " haberi kendisine eriştiğinden beri bir çeşit melankoli içindedir.

Kasım ortalarında Kaptan Paşa donanmayla İstanbul'a gelişinden Sultanı haberdar etmiştir. Don Juan'ın 1 Kasım'da Messina'ya dönmüş olduğunu biliyoruz. Çağdaş bir göz şahidi olan Selânikî'ye göre Kılıç Ali İstanbul'a 32 gemisiyle 19 Aralık'ta dönmüştür. Bu gemilerin bir kısmı bozgundan sonra her halde şu tarafa bu tarafa dağılmış bulunuyorlardı. Paşa İstanbul'a gelir gelmez yeni donanmanın inşasına nezaret etmek için hemen Tersâne-i Âmire'ye gitmiştir.

TÜRK DENİZCİLİK TARİHİ

Proje Koordinatörü
Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Yayın Danışmanı
Prof. Dr. Halil İNALCIK

Editör
Bülent ARI

Yapım
Gazi Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Grafik Tasarım ve Uygulama
Yeşim FIRAT
Filiz İNCE
M. Akif TUTAR

Baskı
Nurol Matbaası

Proje Koordinasyon
Dr. Mustafa Korçak
Müsteşar

Ahmet AĞAR
Müsteşar Yardımcısı
Müsteşar Yardımcısı
Alpaslan KAYA
Müsteşar Yardımcısı
Nuri Aydoğan
Sancay VARLI
Müsteşar Yardımcısı

Proje Yürütme Grubu
Arif AYDIN
Cengiz BAYDAĞ
Fariz ACAR
Dr. Hasan Ali ARIKAN

ISBN 975-507-098-2

Eserin tüm yayın hakları mahfuz olup, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığına aittir. Kısmende olsa hiçbir şekilde çoğaltılıp yayınlanamaz.

T.C. BAŞBAKANLIK DENİZCİLİK MÜSTEŞARLIĞI
ARAŞTIRMA, PLANLAMA ve KOORDİNASYON
DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Yayın No: 5

Nisan 2002
ANKARA